

ՃԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ
ԵՆՈՂՔ ԱՐՄԷՆ

55ԲԴ ՏԱՐԻ.ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 19

31 ՄԱՐՏ 1907

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Համբարձում Այանանեան

Վերհարբն, Կուռսօն, Գլառքի

Արուեստ Գեղարդական Պուարդի

Հպարտութեան մեղր

ԿԱՄՍ ՏՄԱՌՇՈՒ

Հովր

Խաչատուր Միսախանի մէկ նամակը

Տօք. Խորատաննեանին

Բոլ եւ Վիկթոր Մարկոսի (Ն. Ե.)

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՅԱՃԵԱՆ

ՏՕՄԻՆՕ

Յ. Գ. ՄՐՄԸՐԵԱՆ

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԻՍԱՔ ՄԵՇԱՐԵՆՑ

ԿՈՐԻԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԼԸ ՊՕՆՈՄ ՔՐԻՋԱԼ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱՆԱՆ

1907

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

STATIONER

1901

1901

1901

THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY

ԳՐԱԿԱՆ, ԽՆՁՈՅՔԻ ՍՈՐՔՈՒԱԾ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ
ԿՈՂՄԷ՝ ԸՆԹԵՐՑԱՍԵՐՆԵՐՈՒՆ, ՀԱՄԱՐ. — «Բարեկամ ամենեցուն» .
Տօքթէօն Յակոբոս Կիրակոսեան. զին 15 զրշ. «Առձեռն Նամականի»
(7): «Նշանագիր հայ. և գաղ. մարքալի համար, Խ. Մ. Թահ-
տաճեան (5) «Թալուք պէսլէմէք» Մ. Էմբեան (5). «Լքուած
Վհար» Արտաշէս Յարութիւնեանի (5): «Թէ ի՞նչպէս պէտք է պարել»
Միհրգատ Ն. Պարոնեան (5) «Հիւժարտի դարմանք» Տքթ. Յ. Ա.
Գնաճեանի (3 1/2): «Երջանիկ մարդ մը» Կաթօն Պէրմրէ (5): «Մանր
ուսմունք երկուսգործական տարրարանութեան և երկրաբանութեան»
Ճ. Ֆ. Վ. Ճօհնաթրն՝ (4): «Րօպէնսօն» (4): «Ժողովրդական Տարեցոյց»
1907 (3): «Ընկեցիր» (բարոյական վէպ) (2): Այս 12 հատոր վիպական:
առողջապահական, բանաստեղծական ևն. գիրքերը, փոխանակ 60 զրշ. ի
կարելի է ստանալ միայն 20 զրշ. ի փոխարէն Զարդարեան եղբայրներու
գրատուններէն. գաւառներու համար 7 զրշ. աւելի, իբր փօսդի ծախք:
Հասցէ Զարդարեան Գրատուն, Պոլիս Զաւաթաթլար, 22-23

ՀԻՆ ՕՐԵՐ. — ՊՈՒԷՏ ԽԱԶԱՏՈՒՐ ՄԻՍԻՔԵԱՆ ԵՒ ԻՐԵՆ ԺԱՄԱ-
ՆԱԿԱՅԻՑ ԽՄԱՅԱԿԱՆԻՆ, ՎՐԱՅ ՀԱՅԵԱՅՔԻՆԵՐ. — Յ. Գ. Մ. — Այս
կենսագրական բանասիրական գործը, հրատարակուած է Սադանան
տպարանէն՝ 140ի չափ էջերով, գրականութեան վրայ կարեւոր տեսու-
թիւններով, Կր. գանուի բոլոր գրավաճառներուն քով. զին 7 1/2 զրշ.:

Զարդարեան գրատուններու սարքած գրական խնջոյքէն մեծ խնդ-
րանք մը ըլլալով՝ կր ծանուցանեն որ անկէ նպատաւորութիւն փափա-
քողները պէտք է փութան իրենց յանձնարարութիւններուն, գիրքերուն
սպառումէն առաջ:

ՀԱՒԱՔԱՆՈՅԻ ՆԱՄԱԿԱՆԴՐՈՇՄԵՐՆԵՐՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ. — Եթէ
վաճառել ուղուած հաւաքածոյի նամակագրոյմներ ունիք, դիմեցէք Կ.
Պոլիս, Ղալաթիա, Աւստրիական նամակատունին ետեւի կողմի եւ Գօ-
միաթօն Խոնի կից՝ Տէմիր-խան, թիւ 25 հաւաքածոյի նամակագրոյմի
վաճառական՝ Մարտիրոս Էֆ. Արայճեանի, որ գոհացուցիչ զինելով կը
գնէ: Եթէ նամակագրոյմի հաւաքիչ էք և կր փափաքիք ձեր հաւաքա-
ծոն ճոխացնել՝ յիմեցէք՝ դարձեալ Մարտիրոս Էֆ. Արայճեանի, որ
դիւրամտոյելի զինելով կր վաճառէ՝ ամէն տեսակ հաւաքածոյի նամա-
կագրոյմներ: Այս գործողութիւնները կր կատարէ թղթակցութեամբ ալ:
Պէտք եղած ատեն Կ. Պոլսոյ յաճախորդներուն կ'այցելէ՝ նամակա-
գրոյմներու գնման և վաճառման համար, եթէ կանխաւ յաճախորդներ
իրենց հասցէն և փափաքը յայտնեն՝ 10 փարանոց քարթ-բօսդալով մը:
Առանց որ և է փոխտրիստութեան նամակագրոյմներու գնահատում:
Հասցէ՝ Մարտիրոս Արայճեան, Ղալաթիա, Տէմիր-խան թիւ 25 Կ. Պոլիս:
Դիճ. — Նամակ գրողներէն կը խնդրէ իրենց հասցէն յստակօրէն
գրել:

«ՄԱՍԻՍ»-ի ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պիլէճիկէն կը գրեն մեզ. — «Պիլէճիկ» Բէշիչ լեռան արեւելեան ծայրի բլուրներուն վրայ և Պրուսայի կուսակալութեան պատկանող վտարիկ քաղաք մըն է միւթէսարը ֆաբրիկան: Բարձրութիւնն է իւր 3000 ոտք, ամէն կողմէ բլուրներով շրջապատուած: Օդը առողջարար է, ջուրը կիր կը պարունակէ: Քաղաքիս տուները փայտաշէն են, և ոմանք քառաւորակ: Ժողովուրդին գլխաւոր զբաղումն է գոգաւիտաբիւն: Հոս իգական սեռն է որ ամէնէն աւելի կ'աշխատի: 11 մետաքսի գործարան կայ, ուր կը յաճախեն ամէն օր 820 աղջիկ և կին. հիմա առաւել ժամը 12ին կ'երթան գործարան և հոն կը գործեն մինչև իրիկուն: Շարժէ չարաթ միջին հաշուով իւր 300 օսմ. ոսկի կը բաշխուի անոնց: Այդ գործարանները քաղաքին մեծ օգուտ ունին. հոս ամէն բան, մանաւանդ տուներու վարձքերը շատ սուղ են, սակայն տեղացիք նիւթապէս բարեբախտ են, վասնզի իւրաքանչիւր տուն առ նուազն օրական 20-25 դանկան կը մանէ, որով ճոխ ու հանգիստ կ'ապրուին: Էրիկ մարդիկ ընդհանրապէս ցորեկը սրճարանները կը յաճախեն, և հոն օրն ի բուն թուղթ, նարա, զնդամուղ են. խաղալով իրենց ժամանակը կը սպաննեն: Իւր 50 սրճարան կը գտնուի, ուր կը յաճախեն ամէն օր շուրջ 1000 հոգի: Հայերը մէկ եկեղեցի ունին, տեղիս առաջնորդն է՝ Տ. Թաթաւ Ծ. Վ. Դուրեան. կան 3 քահանաներ: Մանչերու վարժարանին մէջ 260 աշակերտ կայ: 8 ուսուցիչ և մէկ անօրէն ուսուցիչ ունին, Յարութիւն էֆ. Հմայեան, ընթացաւարտ Դոնիայի Ճէնտնեան վարժարանէն, նախկին ուսանող Պէրպէրեան վարժարանի: Աղջկանց վարժարանին մէջ 120ի չափ աշակերտուհի, 2 վարժուհի և երկու օգնական վարժուհի կան. մանկապարտէզին մէջ 70 աշակերտ, 2 վարժուհի, երկու օգնական վարժուհի: Հայ Հռոմէականները 1 քահանայ 4 մայրապետ ունին. դպրոց չունին: Բողոքականները 15 տունի չափ են՝ դպրոցին մէջ կայ 30 աշակերտ. հիմա ուսուցիչը կը վարէ նաև քարոզչի պաշտօնը: Յոյները 5-6 տուն են. վերջերս քահանայ մը լեւրին և դպրոց մըն ալ բացին, ուր կ'ուսուցանէ քահանան:

Արամ Մ. Թորոսեան

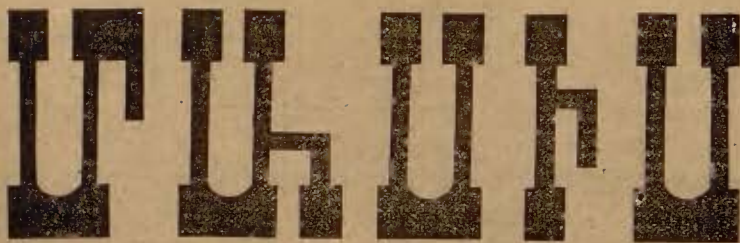
«ՄԱՍԻՍ»-ի ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մեր Ե. Հարցումին թէ

Մեր աղջիկները, ընդհանուր առումով, զրականութեան կրնան սերտաւոր լինել, քեւրածոյութեան և ինչո՞ւ.

ստացուած պատասխաններէն կը հրատարակինք հետեւեալը՝ որուն տէրը կը ստանայ Լաւուսի Բաւարան մը, ամէնէն նոր հրատարակութիւնէն:

Պատասխան. — Վատահօրէն կրնան աւելի գրականութեան սէր տալ, որովհետեւ մինչդեռ երաժշտութեան հաճոյքը անհատաւոր կը մնայ՝ աղջիկներէ չատերու, գրականութիւնը... իրենց առջեւ կը բանայ վար-

ԾԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

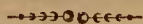
ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ
ԵՆՈՂՔ ԱՐՄԷՆ

5507 ՏԱՐԻ. ՆՈՐ-ՇՐՋԱՆ

ԹԻ 19

31 ՄԱՐՏ 1907

ԱՆՇԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

Իսկ թերթը կրած է լրագրական բաւական կերպարանախօսութիւններ, զորս իբր բարեւոյթներ զործադրած է Ալաճաճեան՝ իր հրատարակութիւնը սիրելի ընծայելու համար հասարակութեան, որ չես գիտեր ինչ բան պակաս գտնելով անոր մէջ, չէ կրցած համակրիլ անոր: Նախապէս իբր շարաթաթերթ հրատարակուած է, սակայն 1869ին վերածուած է 10 փր.նոց օրաթերթի, շատ փոքր ծաւալով, չորսօրեան երկսիւնակ, որ միայն եկեղեցական լուրեր կը պարունակէ՝ գրեթէ՝ խմբագրուած տարօրինակ ձեւով մը, որուն այսօր մարդ խելք չկրնար հասցնել: Արտակարգ ջանքեր կան այդ տողերուն մէջ ոմանց հաճելի երեւալու և եկեղեցական ու կրթական կեանքի վրայ շանդալից լուրեր հրատարակելու, որոնք միշտ անխառնակի «կը լսենք թէ» ու կը սկսին և որոնք պարզ պլոյմներ են կամ փաղաքշանքներ՝ քսակներ սիրաշահելու համար: Մասնաւորապէս 1869ը այդ տեսակէտով շատ բեղմնաւոր տարի մը եղած է, վասնզի միեւն յն տարուան մէջ երկու պատրիարքական ընտրութիւններ կատարուած են, Իգնատիոս Եպիսկ. Գաբրիէլեանի

իննօրեայ պատրիարքութենէ մը ետքը վախճանելուն պատճառով։ Երկու ընտրութիւններուն մէջ ալ Ալաճաճեան իր ընտրելին ունի, զոր առաջ քշելու համար ամէն ճիգ կը թափէ, չարունակ երեւակայելի ամէն բարեմասնութեանց, գովեստներու հետ «կը լսենք թէ՛նքերով չարայարուած տեղեկութիւններով, որոնցմով պատրտեքը կ'ունենայ մարդ կարծելու թէ՛ ընտրութեան արդիւնքը տարբեր եղբակացութիւն մը պիտի ունենայ։ Նոյնիսկ կաղմուած ցանկերը՝ զորս սովորութիւն եղած է քուէներու առաւելութեան կարգով հրատարակել, կերպարանափոխած է և իր ընտրելին՝ հակառակ պակաս քուէ առած ըլլալուն, ցանկին ամէնէն վերի ծայրը զետեղած է։ Տղայական հնարքներ... որոնց վրայ չխնդալ կարելի չէ այսօր։ Նոյն ընթացքը բռնած է նաև 1871ին Պրուսայի առաջնորդութեան շուրջը ծագած խնդրին համար։ Առաջնորդին՝ տեղական ժողովուրդին գանգատներուն վրայ՝ քննութեան համար Կ. Պոլիս կանչուելը որոշուած էր։ Ան չէր ուզեր գալ և զանազան դժուարութիւններ կը յարուցանէր վարչութեան դէմ, որ քննութիւնը կատարելու համար՝ պէտք ունէր Առաջնորդը իր ներկայութեանը կանչելու։ Փոխից այս առթիւ խնդրին մէջ հաց կը դոնէ՝ Առաջնորդին թմբուկը զարնելով, չարունակ հրատարակելով այն տեսակ թղթակցութիւններ, որոնցմով իր թէ Պրուսացիները չէին ուզեր բաժնուիլ իրենց առաջնորդէն, որուն մեկնումէն սապէս պիտի փակուէր եկեղեցին, նապէս պիտի տուէր դպրոցը և այլն։ Սակայն ասոնք ամէնը անդօր կը մնան միաքերը չինելու և Առաջնորդը՝ հակառակ իր կամքին՝ Պոլիս կը բերուի, պէտք եղած քննութիւնը անյապաղ կատարուելու համար։ Այս անգամ ալ Ալաճաճեան կը սխալ հրատարակել թղթակցութիւններ, որոնց մէջ թախանձագին խնդրանքներ կ'ըլլան Առաջնորդին վերադարձին համար։ Այդ առթիւ նոյն իսկ ծանր բացատրութիւններ դործածած է Պատրիարքարանի հանդէպ, ուրիշ եկեղեցական խնդիրներու վրայ խօսած ատեն մէկ մէկ անտեղի ակնարկութիւն ալ Պրուսայի առաջնորդին խնդրին ընելով։ Այնպէս որ վերջապէս Պատրիարքարանը պէտք կը նկատէ 1871 յունիս 19ին հրատարակութեան առաջադրանքով յայտարարութիւն մը՝ որուն մէջ իր ընթացքը «թշնամական» կ'որակուել[1]։ Ու այս տեղեկագիրը բաւական ազդու կուգայ և Ալաճաճեան կը լռէ ալ։

* * *

1872 յունվար 1էն (թիւ 703) փոխից կը վերածուի երեք սիւնակով քիչ մը աւելի մեծադիր շարաթաթերթի մը, 40 դրշ. բաժնեգինով։ Բովանդակութիւնը կը ճոխանայ խառն լուրերու յաւելուածով մը, որուն «Արտարին» անունը տալ պատշաճ դատուած է արդի լրագրու-

[1] Տես Մասիս ր/ւ 1162.

Թեան մէջ : Նոր տարիին (1872) մայիսէն շարաթաթերթին հետ կը սկսի հրատարակել նաև մանր օրաթերթ մը՝ իւր յաւելուած շարաթաթին Փունջին, հասը 10 փր.ի, սակայն այս փորձը հաջիւ քանի մը ամիս գործադրելէ ետքը, կը դադրեցնէ օրաթերթը և 1872 սեպ. 15էն մեծադիր Փունջը շարաթը երկու օր՝ չորեքշաբթի և՛ շաբաթ կը սկսի հրատարակել : Վեց տարի անընդհատ այսպէս յարատեւելէ ետքը՝ 1878 օգոս. 31ի թիւը (1306) քիչ մը աւելի մեծ ծառայով և փոխանակ երեքի չորս սխնակով կը հրատարակուի, և ասանկ ալ գրեթէ վեց տարի կը շարունակուի : 1883 հոկտեմբեր 8ին (թիւ 1809) վերջին ջանք մը կ'ընէ Ալաճաճեան իր թերթը փոխանակ շարաթը երկու օր հրատարակելու՝ ամենօրեայ ընելու : Այդ առթիւ կը հրատարակէ թերթին ճակատը «Ազդ» մը՝ զոր իւր խմբագրի դաւանութիւն և նմոյշ իր ոճին՝ մէջ բերելու փորձութեան չենք կրնար դիմագրել :

«Այն ժամանակէն հետէ, յորում ազգային լրագրաց ոմանք սկսան աստանոր փոփոխութեամբք հրատարակուիլ, Փունջի բարեկամք և սիրողք ալ սկսան յորդորանաց ձայներ բառնալ առ մեզ Փունջն ալ նոր փոփոխութեամբ հրատարակելու համար. սակայն մեք ընթերցասիրութեան նեղ ու անձուկ սահմանը քաջալերական չտեսնելով կ'սրտէջինք մեր տարապայման սակաւապետութեամբն հանդերձ, Այսու ամենայնիւ, յորդորանաց անգուլ ձայներն հուսկ ուրեմն ողբի վստահութեան և յուսոյ ածին ի մեզ, և հուսկ ուրեմն որոշեցինք համարձակիլ և այս օրէն սկսեալ Փունջն ամէն օր հրատարակել սովորական դիրքովն որոյ թուղթը թէպէտ այնչափ ընդարձակ չէ, բայց պարունակութիւնն՝ ըստ որում լակոնիկ, բաւական մըն է, ինչպէս կ'ըկային զայն տեսնող ու ընթերցող աղինւ ազգայինք : Արդ՝ կ'մնայ ի լուր աշխարհի հրատարակել, թէ ամեն օր հրատարակելու որոշման հետ, միանգամայն ընտալ չեմք որոշած չեղիլ մեր գրեթէ քառորդդարեան ուղղութեան դժէն, որ է՝ Ոջ շողոքորթել եւ ոջ քծնիլ և ո'ջ ալ ծաւր յարձակումներ ընել, անճանաթեանց դեմ. այլ ամենայն եկեղեցական և կրթական արգար շահուց և իրաւանց ջատագով ու պաշտպան կանգնիլ անսասան, և ամէն հովէ շարժելով՝ այսօր պաշտեցեալ սկզբունք մը վաղը առաթուր չտալ և վաղ անդ առանց երբէք առաջունելու չվերագառնալ ի նոյն» :

Իսկ այդ տողերը կը վերջանան սա նախադասութեամբ՝ որ կրնայ տաք ապուրին մէջ լեցուած պաղ ջուրի մը տպաւորութիւնը ընել. «Խրախուսանաց եւ ձեռնտոռութեան կ'լարօտիկն» կ'ըսէ և ամէն մարդ կը հասկնայ թէ խրախուսանքը և օգնութիւնը ինչպէս կ'ըմբռնուէր իր կողմէ : Այս ամենօրեայ Փունջը կը ծախուէր հասը 20 փր.ի (1) զրշ. բաժնեգին) ինչ որ ժամանակին համար շատ աժան էր, սակայն ասով մէկտեղ հաղիւ քանի մը ամսուան կեանք կ'ունենայ : 1884 յունվար 3ին Ալաճաճեան կը յայտարարէ թէ «մեր կամքէն բոլորովն անկախ պատճառներէ ստիպեալ՝ դադրեցնելնք Փունջի հանապաջօրեայ հրա-

տարակուծութենը, որ ժամանակէ մը հետէ կ'երեւէր...»։ Ու կ'աւելցնէ թէ «Փոռնջի հանապազօրեայ հրատարակութեան ժամանակ արդարեւ բազում կողմերէ գոհունակութեան ու քաջալերութեան ձայներ և օգնութեան ձեռքեր հասան առ մեզ, նորա խմբագրութեան ուղղութեան ու անկեղծ ոգւոյն համար, սակայն բազմազոյն զանազան նիւթական դժուարութիւնք ու անակնկալ պարագայք անյաղթելի մնացին միւս կողմանէ։ Կերջատէս փորձ մ'ալ ըրինք, թէ ընթերցասիրութեան ներկայ սահմանին մէջ տակուին կարելի չէ բաղմամբիւ հանապազօրեայ թերթերու բաղմածախս հրատարակութեան համար բաւական սնունդ գտնել առանց արտաքին բաւականաչափ օգնութեանց։ Հետեւաբար նախամեծար համարեցինք փոխել ի ներկայ վիճակ, վստահ ըլլալով թէ այսու պիտի կրնամք առաւել լաւ ծառայել մեր համայնքին ինչպէս մինչեւ ցարդ նոյնպէս և այսուհետեւ միշտ առաջնորդ ունենալով մեզ ուղղութիւնն՝ անկեղծութիւնն ու անաչառութիւնն, որոց հետեւողներու համար կարելի չէ մնաստիկ մինչեւ ցլախճան» (թիւ 1871)։

Այն օրէն մինչեւ այսօր կը հրատարակուի միօրինակ կերպով իբր շարաթաթերթ։ Ալաճաճեան Փռնջի միայնակ խմբագիրն էր և բնաւ չէ ունեցած մնայուն որ և է խմբագիր՝ բացի իր սրղիէն որ միայն վերջին քանի մը տարիներուն գործակցեցաւ իր հօրը։ Այս պարագան իր անտեղիտալի սկզբունքներուն և անյեղլի դաւանանքին մէկ արգասիքն է։ Իր պատահական աշխատակիցներն ալ ցանցաւ և յաճախ փոփոխական եղած են։ Ինքը վարուող մարդ մը չէր, պինդ փարած իր սկզբունքներուն՝ որոնք բնաւ ժամանակին մտաւորական հոսանքին պատշաճիք չեն գիտցած։ Այսօր համար է որ արդէն չէ կրցած ժամանակակից մարդոց մէջ տեղ մը զրուել։ Չէ ուղած ընդունիլ որ և է բարեօրում կամ բարեշրջում լեզուին մէջ, որով կը զրէր ու իր թերթը կը խմբագրէր մինչեւ այսօր այնպէս իբր թէ 1861ին ըլլար։ Ու այնքան հաւանած և այնքան գոհ էր իր այդ պնդումին համար որ՝ փոխանակ տեղի տալու ընդհանուր հոսանքին առջեւ, կ'ուզէր որ ամէն մարդ իրեն խոնարհի և շարունակ ջախջախելու մտաւուեալովը կը ծաղրէր նոր դրողները՝ լեզուական դիտողութիւններով... որոնք ձայն բարբառոյ յանասլափ կը մնային... իր անտեսուած լրագրին մէջ, առանց նոյնիսկ մասնակի կերպով իրենց նպատակին հասնելու։

Փռնջի խմբագրութեան ձեռնարկելէ ետքը՝ անոր խմբագրութենէն դուրս ուրիշ գրական աշխատութիւն չէ ունեցած գրեթէ. միայն 1841ին Արամեան ապարանէն հրատարակած է Տոգիկը անուն 32 էջով տետրակ մը, որուն ձևկառու սա գեկոնցումն կը կարգացուի գրաբար. «Իրբեւ զփայտ չնչին և անզօր յանձնութեան անդ. Ովկէանու, զտողս իմ զայստիկ զուգնաքեայ» ի լայնատարր կրկէս կութթէմպէրի հանդիսացող ցանկէն ժպրոնցայ, յեց՝ ի մերազնեայց վսեմախոհ բանասիրաց ներու

դութիւն և ի քաջալեր, որք՝ հրաշալեաց են և լինին ապաքէն մարք և դայեակք» :

Իսկ բովանդակութիւնն է տաճնեակ մը ոտանաւորներ, նոյնպէս գրաբար, խունկ ու ծուխի բուրվառներ, մեծատուններու և մասնաւորներու երեսին տրուած և դպրոցական աղօթքներ՝ որոնց եղանակներ յօրինող տիրացուներ գտնուած են անշուշտ պատուելիին արժանաւոր : Անշուշտ չարժեք որ անկէ մէջը երումներ ընենք. հետաքրքիրները կրնան գտնել և համոզում գոյացնել :

Ասկէ զատ կը յիշուի թէ 1884 յունվար 2ին երբ Ռեքէլք հիմնուեցաւ, Ալաճաճեան հրաւիրուեցաւ իրր Պատրիարքարանի լուրհրու լրագրեր և խմբագիրը, պաշտօն զոր վարած է 11/2-Չ տարի : Նոյնպէս կ'ըսուի թէ հայերին լեզուի բառազննութեան վրայ ձեռագիր աշխատութիւն մը ունի, զոր երկարատեւ տքնութեամբ պատրաստած է : Ասիկա խնդրական է սակայն. փափաքելի է որ իրաւ ըլլայ. սակայն հիմնուելէ կրնայ ըսուիլ թէ այդ գործը զուրկ է որ և է արժէքէ, պատրաստուած ըլլալով՝ հին մեթոտներու վրայ, ինչ որ բոլորովին անհաշտ է բանասիրական արդի ուսումնասիրութեանց արդիւնքներուն հետ, որոնք աւելի զիտական հիմն վրայ կը դնեն լեզուական ուսումնասիրութիւնները :

* * *

Գալով իր հանրային գործունէութեանը, Համբարձում Ալաճաճեան միշտ գտնուած է անոնց մէջ, միշտ կապեր և յարաբերութիւններ հաստատելու համար մեծատուն դասակարգին հետ, որոնք իրեն յոյսերն էին : Այնպէս որ երբ մէջը չէր՝ շուրջն էր, երբ շուրջը չէր՝ եզերքն էր և երբ եզերքը չէր՝ ապահովաբար շրջակայքն էր Պատրիարքարանի ժողովներուն, որոնց մնայուն անդամ մըն էր : Շատ անգամ Ատենադպրութեան պաշտօն վարած է ժողովներու մէջ : Առաջին անգամ 1865 յունիս 11ին Ելեւմտից Հոգաբարձութեան անգամ ընտրուած և կանոնաւոր երկամեայ պաշտօն մը վարած է. յետոյ 1877 սեպ. 1էն մինչև 1878 օգոստ. 31 անդամակցած է Նորատունկեան Գարրիէլ էֆ.ի ատենապետութեան տակ պաշտօնավարող Տնտեսական խորհուրդին, որուն ատենադպրութիւնը ըրած է : 1891-94 ալ Ուսումնական Խորհուրդի անդամակցած է : Ասկէ զատ զանազան Յանձնաժողովներու ալ անդամակցած է : Իր հանրային կեանքն ալ մէկ անդրադարձութիւնն էր իր խմբագրական կեանքին, որ աւելի իր անձնական նկատումներուն առանցքին շուրջը կը դառնար, քան թէ հանրութեան : Այսպէս իրր ժողովական և իրր լրագրող՝ շատ անգամ իր շահերը հաշտեցնել ուզած է և այդ տրամադրութեամբ աշխատած է : Այդ բանին բաղձաթիւ օրինակներէն միայն երկու նշանաւորները՝ — որոնք եկեղեցական կարեւորութիւն ալ ունին և համայնքին ամէնէն

կարեւոր մէկ բարոյական հաստատութեանը՝ ընդհանրական կաթողիկոսութեան շուրջը կը դառնան — մէջ կը բերենք, ընդհանուր գաղափար մը տալու համար իր գործելու եղանակին վրայ: Ինչպէս ծանօթ է, 1870-1880 տասը տարուան շրջանին մէջ հանրութիւնը զբաղեցնող և զայն հետաքրքրող խնդիրներէն մէկը եղած է Էջմիածնի և Սիսի կաթողիկոսներու իրարու հանդէպ բռնած զիրքը: Գէորգ Դ. և Մկրտիչ Քէֆսիզեան՝ երկուքն ալ երեւելի տիպարներ են, երկուքն ալ տեղի տալու անվարժ, իրաւախոհութեան ընդդիմադիր: Խնդիրը կարեւոր էր և կենսական: Պատրիարքարանը երկու կաթողիկոսներու միջեւ շուարուն զիրք մը առած էր, որովհետեւ ո՛չ մէկուն կրնար չանսալ և ոչ ալ միւսը վշտացնել: Գէորգ Դ. իր բռնած քիչ մը խիստ և աններող ընթացքով Կ. Պոլսոյ մէջ համակրութիւնը կը կորսնցնէ: Փոփոք Գէորգ Դ. ի բերան կը դառնայ և զանազան նպաստներէն զատ օր կ'ըլլայ որ միանուագ 100 ոսկի նպաստ կը ստանայ: Իսկ վերջին ընտրութեան միջոցին երբ Մելքիսեդեկեաններ անոր կաթողիկոսացումը կը բաղձային, Ալաճաճեան թուոյ Մակարեան մըն էր, իրեն զրկուած ռուս-լիներուն հմայքովը, ինչպէս շատերը կը հաւաստեն:

Ասոնք քնական է թէ իր արժանիքը կը նսեմացնեն և իր լրագրական գործունէութեան անկեղծութիւնը կասկածի տակ կը թողուն: Ալաճաճեան միւս կողմէ աղէկ գիտէր զարնել այնպիսի դուռներ՝ որոնցմէ ապահով էր թէ պիտի կրնար արդիւնք քաղել: Ներքողի մէջ առատ, գովեստի մէջ աննկատ, տեսակ մը լրագրութեան հնօրեայ պատուելին էր, որուն բարոյականը բաւերու և նկարագրութեանց քողածածուկ թաքստոցին մէջ ծածկուած և պարփակուած էր... Մինչ աւելի նախաձեռնար պիտի համարէինք որ ինքը... քիչ մը «բաց դրող» ըլլար, սակայն «կը լսենք թէ» ներու վաճառականութիւնը և քծնողի ու շողոքորթողի դերը չստանձնէր ու բաժանորդագիրն նկատումներու պատճառ չըլլար:

Անէկտող մը և վերջացնեմ: Վերջերս բարձրաստիճան եկեղեցականի մը հետեւեալ խիստ շահեկան երկտողը կը գրէ, տողեր որոնք ամբողջ հոգեբանութիւնը և նկարագիրը կը խտացնեն Ալաճաճեանի.

«Որդիս՝ Սիմոնիկ կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ համար... Սրբազանը փոխանակ 50 դահեկանի 500 դահեկան չվճարեր իբր փոփոքի բաժնեգիրն»: Ասիկա դրամ ուղեւում ձեւ մըն է, թերեւս անուր, սակայն միջոցին մէջ ընտրութիւն դնելու պէտք չկայ. պէտք է ուղել, քանի որ ունին և քանի որ ինքը չունի. չէ՞ մի որ պարտաւոր են զինքը քաջալերելու: Սրբազանը՝ ոչ նուազ բանգէտ, կը պատասխանէ սրամտօրէն.

— «Վասնզի սովորութիւն չունի 40 փր.ի հացը 10 դահեկանի ուտելու...»:

Ու մտածել մանաւանդ թէ մատակարարուած հացն ալ օթեկ է:

ԱՐՇԱԿ ԱՆՊՈՅԱՆՅԱՆ

ՎԷՐՀԱՐԸՆ, ԿՈՒՌՄՈՆ, ԳԼԱՐՔԻ

Պատահեցաւ որ Մասիսի յաջորդական երկու թիւերուն մէջ, գրական կարեւոր և հաճելի հարցեր չօգտիող նիւթերու վրայ յօդուածներ երեւանան, Տկն. Զապէլ Եսայեանի և Արտաշէս Յարութիւնեանի ստորագրութեան առիւթով: Բարիդարեան գրագիտունին ՄՏԱՆՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՁԲԱՆՈՐՈՒՅԵԱՆ խնդիրը կը յուզէ, կը նկարագրէ գեղեցիկօրէն, մինչդեռ մալկարացի գրագէտը իր նախասիրած, փառաբանած Ռէմի տը Կուռմօնը կը պանծացնէ, չմոռնալով նոյն յափշտակութեամբ, նոյն սքանչացումով ներբողելու, Մամուլի սխեմաներուն մէջ, իր ոչ նուազ սիրած, պաշտած Էմիլ Վէրհարըն բանաստեղծը: Բոլոր այս եղածին մէջ անպատեհութիւն մը՝ չկայ բնաւ. ուրիշ Հայ գրողներ ալ ըրած են և կ'ընեն նոյն բանը, գիտակցօրէն կամ ո'չ, իրենց մէկ հաւնած օտար հեղինակը գովաբանելով և զայն իրենց ընթերցողներուն ներկայացնելու դժուարին հոգը յանձն առնելով, նախապէս համոզուած չատ անգամ թէ՛ անոնք պիտի գնահատեն իրենց գրածը և անցնին: Սակայն, պարագան բոլորովին կը տարբերի երբ երկու գրողներ, երկու ճարտար և ծանօթ գրողներ մանաւանդ, հաճելի զուգադիպութեամբ մը կ'երևան հրապարակի վրայ, գրեթէ նոյն խնդիրները, նոյն analogique հարցերը պարզող գրութիւններով, Այն ատեն, ընթերցողը կը հետաքրքրուի և կը մղուի բազմատոյժեան զննել այդ յօդուածագիրներուն հմտութիւնը, հասկացողութեան չափը, հանգէպ վիճաբանուած նիւթին: Այսպէս, երբ Լիւաթ Քնարի հեղինակը, ամէն գեղեցկագիտութիւն, Արուեստի ամէն նրբութիւն և իմաստասիրական գաղափարապաշտութիւն միայն «Սէն-պօլիզմ» չըջանին կը վերագրէ և անջնջելի հետքերու, անմոռանալի անուններու և մեծ համբաւներու տէր կը դառնան նոյն չըջանին պատկանող բանաստեղծներէն մէկ քանին, և զրակացնելու համար թէ անոնց մէջ Ռէմի տը Կուռմօնն է է'ն հոյակապ և է'ն բեղուն դէմքը, ասդին «Կեղծ Հանճարներ»ին շնորհալի հեղինակունին՝ «Ըմբոստացում» մը կը նկատէ Սէնպօլիզմի ամէնէն փայլուն չըջանը» և կ'ըսէ չատ իրաւամբ թէ՛ «Սէնպօլիզմներուն մէջ ամէնէն աւելի օժտուածները չէին որ ամէնէն աւելի աղմուկ հանեցին» և այլն: Այս տեսակէտով, կարելի է համոզուիլ թէ՛ Տկն. Զապէլ Եսայեան և Արտաշէս Յարութիւնեան իրարմէ բոլորովին տարբեր դատողութեան և ըմբռնումի, գաղափարի տէր գրողներ են, քանի որ մանաւանդ իրենց յօդուածները անջատաբար խորհած և գիրի առած են, առանց նախապէս մէկգմէկու հրատարակածն ներշնչուելու և ազդուելու: Ուրեմն, եթէ երրորդ, չորրորդ գրող մըն ալ նոյն հեղինակներուն կամ նիւթին վրայ յօդուած մը հրատարակած ըլլար, ապահովաբար ան ալ պիտի փութար ըսելու թէ Ռէմի տը Կուռ-

մօն է՝ն աննշան քննադատն է բազդատարար Պոխնթիէոի, Ֆակէի և կամ թէ էմիլ Վէրնարըն պարծանք մըն է իբրեւ քերթող, Սիւլլի Բրիւտօններու և Տը Հէրէտիաններու քով :

Իմ անկեղծ նկատումովս, աւելի դատողութեան չափաւորութիւն (modération) կը գտնամ Տկն. Եսայեանի մէջ և Արտաչէս Յարութիւնեանի քով աւելի չափազանցութիւն կարծիքի և զգայականութեան : Շատ է Ռէմի տը Կուսմօնի, Վէրնարընի պէս դէմքերը ոսկեզօծ չըջանակներու մէջ զետեղելը. ասոնք կարգ մը ուրիշ գրողներու պէս, ըմբոստ միտքեր և յանկարծական բոցով մը բռնկած գրական ուժեր են, պահ մը նորութեան, տարօրինակութեան սիրահար մարդոց ուշադրութեան ենթակայ և որոնք սակայն շատ չանցած կը մարին, կ'աճիւնանան չի կրնալով դէմ դնել գրական հակառակ հոգմերու և հզօր հոսանքներու : Տկն. Եսայեանի այն նախադասութիւնը թէ «ասոնց ալ թափը կտրեցաւ և կզղիացած մնացին» կը հաստատէ իմ ըսածս :

Այսքան դիտողութիւն մը ընելէ ետքը՝ այս մասին, կը դառնամ ճիշդ այն կէտին ուր կ'ուզեմ յանգիլ, երկու համակրելի գրողներուն յօդուածներէն օգտուելով և առիթը յարմար սեպելով : Անով կը շեշտուի մանաւանդ պէտքը այս նկատողութեան որ՝ տակաւին կը շարունակուի մեր նոր գրողներէն շատերուն կողմէ գրական խնդիրի մը մասին եղած անզգուշութիւնը : Այդ խնդիրն է օտարազգի հեղինակներու անունները կամ նոյն իսկ օտար լեզուի մը գրական բառերը տարբեր և թերի հնչումով մը հայերէնի վերածելու հարցը : Ասոնք մը «Կիւլ տը Մօրասան», «Գուի տը Մօրասան» կամ «Կիլ տը Մօրասան» (մինչեւ անգամ՝ «Գուիտոն տը Մաւրասան») գրեցին գացին Հայ թարգմանիչները, փոխանակ «Կի տը Մօրասան»ի Գեռ այօթ ալ ուրիշներ կան յատուկ անունի մը ծայրի համր (ե) գիրը հնչող, «ժիւլ Լըմէթօը» կը գրեն փոխանակ «Լըմէթօ» ըսելու, «Արման Սիլվէսթր» կը տպագրեն, պարզապէս «Սիլվէսթր» ըսելու տեղ : «Ֆէռտինան Պոխնթիէօ»ը ինչ է, ինչո՞ւ չըսենք «Պոխնթիէօ» : «Գաթիւլ Մէնտէս» թէ «Մանտէս», առաջինը աւելի ճիշդ հնչումն է անունին և գրեթէ ամէն ոք այսպէս կը թարգմանէ հիմա : Տակաւին գիտեմ անանկներ՝ որոնք կը յամառին «Պօտրէն» գրել և ոչ թէ «Պօալէն». «Բսալիէ տը Մօնթէքէն»ի տեղ «Կզալիէ տը Մօնթէքէն» ըսել, «Ռընէ Մէզրուա»ի տեղ «Ռէնէ Մէզըրոյ» : Օր մը կը յիշեմ կարդացած ըլլալ հայ շարաթաթերթի մը մէջ, երգիծական յօդուածի մը թարգմանութեան տակ, սա տարօրինակ անունը, իբրեւ հեղինակի անուն «Թէսթէ Ռիս» : Նախ չանդրադարձայ անունի ճշգրտեան, սակայն յանկարծ միաքօ եկաւ թէ բարիդեան զաւեշտաթերթերու մէջ կարդացած էի յաճախ սա անունը. «Teste Wide» զոր պէտք է հնչել պարզապէս tête vide, պարսպ գլուխ, հաճելի ծածկանուն մը իրօք երգիծաբան գրողի մը համար :

Բայց եթէ երբեք այս յատուկ անունները սխալ հնչող Հայ գրա-
գէտը պիտի կրնար մասամբ արդարանալ, առարկելով թէ չէ լսած
զանոնք նոյնիսկ ֆրանսացիներու բերնէն, ինչպէս պիտի արդարացնէր
ինքզինքը երբ գրական լուրջ գրութեան մը մէջ կը գրէ, — Ռօման-
թիւսմ, սէմպօլիւսմ, փոխանակ բառերը վերջաւորող isme մասնիկը իզմ
հնչելու՝ նաթիււալիզմ, ուօմանթիզմ, այս է ուղիղը. դաս մը տալ չէ
ասիկա ուրիշի, այլ եղած սխալմունքը յիշեցնելու կերպ մը: Գուցէ
դաս մը կտրելի ըլլար տալ սեմպօլիսմ բառին համար զոր Արտաշէս
Յարութիւնեան կրկնապէս կ'այլակերպէ, նախ իսմով վերջացնելով
բառը և երկրորդ Սէմպօլիսմ գրելով փոխարէն Սէմպօլիզմի: Երբ Տէն.
Ջապէլ Նասպեան սեմպօլիզմ կը գրէ, ճշմարտապէս ասպացուցած կ'ըլլայ
թէ Ֆրանսայի մէջ այս կերպով կը հնչեն այս բառը, թէև լեզուն ալ
տարբեր հնչումով մը չէ որ կը սովորեցնէ զայն:

Ֆրանսացի գրողներէն ամէնէն շատ ժիւլ Գլարթին անունին
հնչումն է որ զբաղեցուցած է Հայ թարգմանիչները: Կը յիշեմ ատեն
մը, Տէմիրճիպաշեան՝ որ է՛ն գեղեցկագէտ ու ֆրանսական մտքին, լեզ-
ուն նրբերանդ կողմերը խզմտօրէն թարգմանող զէմքը եղած է մեր
մէջ, զրած և պնդած է թէ «Գլարթին» «Գլարսի» հնչուելու է, քանի
որ չ'զիրը երկու ձայնաւորներու միջև կը գտնուի: Շատեր «Գլարթի»
կը գրէին իրմէ առաջ. Տէմիրճիպաշեանի ստուգաբանութեան վրայ
սկսան «Գլարսի» ըսել, բայց պատահեցաւ որ վերջէն «Գլարթի» գրուի
նոր գրողներու կողմէ: Ստուգիւ, Գլարթին, «Գլարթի» է, քանի որ
ֆրանսերէն լեզուն քերականօրէն չէ վճռած թէ ամէն բառի մէջ երկու
ձայնաւոր դիրքի իրարմէ բաժնող չ'զիրը, անպատճառ Տ պիտի հնչուի:
Ջարտուղութիւնները շատ են և աւելորդ է օրինակներ մէջ բերել հոս:
Մնաց որ, յատուկ անունի մը մէջ այսպէս ըլլալու պարագան, ալ
աւելի հազուագիւտ է, չըսելու համար անգոյ: Հետեւապէս, բնաւ
պատճառ մը չկայ որ «Ժիւլ Գլարթին» հնչուի «Ժիւլ Գլարսի»:

Այս առիթով խօսինք միջադէպի մը վրայ՝ որ տեղի ունեցած է նոյն
իսկ Ֆրանսական Ակադեմիի մէկ քանի անդամներուն միջև և սրա-
մտութեան փայլուն օրինակ մը պարզած: 1834ին, Ֆրանսական Ակա-
դեմիին մէջ Շարլ Նօտիէ օր մը դիտողագիր մը կը կարդար ֆրանսերէն
լեզուին և ուղղագրութեան վրայ, ըսելով թէ երկու ի երու մէջ զգա-
նուած չ'զիրը Տ կը հնչուի, բացի մէկ քանի բացառութիւններէ: Յա-
լուուն յանգեցնութեամբ մը՝ ուրիշ Ակադեմական մը՝ Էմմանուէլ Տիւ-
փաթի կը գրէ. «Կը սխալիք, Պ. Նօտիէ, այդ կանոնը բացառութիւն
չունի»: Բայց Նօտիէ շուտով կը հասցնէ իր պատասխանը, ըսելով.
«Mon cher confrère, prenez pitié (pitié) de mon ignorance
et faites-moi l'amitié (l'amitié) de me répéter seulement la
moitié (moitié) de ce que vous venez de dire»: Պէտք է ըսել
թէ ներկաները կը մարլն խնդալէ:

ԱՐՈՒԵՍՏ ԲԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ՊՈՒԱԼՈՅ ՏԵՐԲԵՕՅԻ

(Թարգմանեալ ի ժրանասկան բնագրէն ի Յ. Գ. Մամբրեանէ)

Ե Ր Դ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Քան ըզհեղեղ որ ուղիսահոս ի յալիս
 Յորդախաղաց վարդէ ընդ խիճս աղանդիս,
 Ախորժ գընացք ինձ առուակի հեղասահ,
 Ընդ ծաղկտիթիթ մարդս ընթացեալ քաղցրասահ,
 Կամ ավանածիրն ընդ կակուղ շուրջ ընդ աւաղ.
 Ընթա՛ յուշիկ՝ ի կորովոյդ անսպասս.
 Կրկին տասնիցըս քերթուածոց քոց ի փորձ
 Մատի՛ր յղկեա՛ զայնս պարապով՝ միւր ի գործ,
 Եւ անդադար ի կաղմէլոյ զայնս անդրէն՝
 Յաւե՛լ Լորենն, յապաւեա՛ ստէյ դու քեզէն:
 Ոչ մեծ ինչ է թէ կերպարանք հանճարոյ
 Երեւեսցին ուրեք ուրեք տաղս ի քոյ,
 Յորս վրիպակք եռան զեռան ցան և ցիր,
 Անդ անձնիւր բան կալցի ճըշդիւ գիրն ըզդիր.
 Մէջն՝ ըսկըղբան վերջնոյն պատշաճ կշեցցի,
 Եւ հատուածոց ճահախառնեալ անդ ի մի՛
 Ճարտարահիւս անցմամբք զամբողջըդ կալմած
 Յարդարեսցեն միատիտար յօրինուած.
 Նա՛ մի՛ անկցիս ի բուն նիւթոյդ զարտուղի
 Ըզիպյալուն բառըս խնդրելով անդր հեռի:
 Հասարակաց դատաստանին դու ի յուշ՝
 Կացցես ինքնին քննող տաղից քոց ըզդոյշ.
 Ծափել անխտիր՝ է տիմարաց փոյթ ընտել.
 Ա՛ռ բարեկամըս քեզ արդարս ի շամիրել,^[23]
 Որ մըտերիմ խորհրդականք կացեալ քեզ
 Փոյթ ի զսրխալդ ուղղել մատչին անձկապէս.
 Դու ըզտարաղ ինքնահաւան քերթողի
 Յանձնէ ի բաց զիցես նոցուն առաջի.
 Այլ ըզկեղծիկ մարդահաճոյն անձանձիր
 Քա՛ջ յանաչառ բարեկամէն խտրեալիր.
 Քան ներքողից՝ լե՛ր խըրատուց միշտ սիրող,

[23] Ծանփիրել՝ այս է քննարանի անաչառս ըստ Արիստարեսի. իսկ ի 2. հատորն Հնախօսութեան Ռոյեհի (թարգմանութիւն Հայ), ի հատուածն Արիստարես:

Զի ե'ն և դովք չռայլեալ ի խաղ կըծանող,
 Իսկ քերթուածոյդ անմիան ի լուր փաղաքուշ
 Բաղմահիաց կեղծեօք յանկա՛րծ լեալ յապուշ՝
 «Ըսքանչելիս, ըզտաղդ համայն, երկնային»
 Ժըտէ ասել. «Բառքդ անլըծո՛րդ և անգին»,
 Եւ ի յակճիւս կացեալ՝ արտօսր հարկանէ.
 Նա՛ գովութիւնք չուրջ յընդհանուրս ի նմանէ
 Առեալ ըսկիղբն՝ ըզքէն չոյտ չոյտ ընթանան,
 Ճըշմարտութեան յե, իսկ այդ խօշ կերպարան:^[24]
 Ուր բարեկամն ըզգօն՝ յաւէտ անողոք
 Եւ ըզլրիպակդ աղդել միշտ քեզ մանրահող,
 Ըզբառս անհարթ չաանէ բընաւ անրասիր
 Ի գէպ վայրին զեռեղելով տողս անգիր.
 Սանձէ զբառից քոյոց ըզձօխ սեթեւեթ,
 «Աստ տըրոհումն և անդ իմաստ անհեթեթ
 «Թլլին փափուկ ունկան դոլ ո՛չ արժանի.
 «Դժուարիմաց տակաւ քերթածդ եղանի,
 «Զերկրանութիւնդ, հապա՛, պարզել ըզճանաթ»
 Այսպէս ըստո՛յդն խօսեսցի բարեկամ:
 Բայց և յաճախ նոյն բանագործն անհամբոյր
 Ինք ջատագով կացեալ ինքեան մտադիւր,
 Եւ ըզհամայն չըջեալ ըզփաստ յայն զիրաւ՝
 Հնարի սապէս յանձնէ քեցել ըզպարսաւ.
 «Տաղիցս ասես թէ հեռեւակ է պայման,
 «Շընորհեալի՛ր, աղնի՛ւ, ներեա՛ ինձ դու զայն,
 «Նա՛ դու զայդ բառ համարիցի՞ս անհաճոյ,
 «Պատասխանեմ՝ թէ բարձից զայն ի միջոյ.
 «Խո՞րթ է դարձուածս, այլ է՞ր հանուրց իսկ բերանք
 «Նրկոցս ասեն դեղեցկագոյն զայն պարծանք:»
 Անգամագիւտ այսպէս անձին մինչ ի սպառ
 Ի զառածանսն իւր կացեալ նա յամառ,
 Որ խորթն ի նմա է և հարկ իսկ ջընջելոյ
 Զա՛յն ինք պարծանս ինքեան գըրէ գերագոյ.
 Սակայն և զքոյդ կեղծէ սիրել զգառաստան
 Զերկոցն ի քեզ արարեալ բախտն ապաստան.

^[24] Ճշմարտութիւնն ո՛չ է խօլ եւ ամեհի, այլ պարզ և հանդարտ, այնպէս զի
 «նկարագիր իսկն զօրութեան է հանդարտութիւն» ըստ Թ. Բարսեղի, (Ձեռնարկ ի
 Վոյդեք):

Եւ հնարելով այսպէս քծնող մարթանօք
 Հանել ի լուր քոյին ըզտաղան ի յամբով՝
 Հա՛ճ ընդ մուսայն՝ գընայ այլուր ի խընդիր
 Աղուաշ մարդկան յունկն յեղյեղել ըզճանձիր,
 Ո՛չ միշտ ի զուր, զի լի՛ են յամս յայսոսիկ
 Մորոս գրչաց գովարանողք նոյնպիսիք,^[25]
 Որ առ երեցս և առ ասպետս ամենայն՝
 Թո՛ղ որ ի գեղս և ի քաղաքս ընթանան,
 Մինչ գուհկադոյն գործոց պաշտպանք անխմաստ
 Ամենուրեք ի շողովել կան պատրաստ,
 Եւ՛ հեգնօրէն կընքել, թէ պա՛րս է զհուսկ բան՝
 Անժխտ գրչաց անմիտ գովողք միշտ գըտան:^[26]

Յ. Գ. ՄԲԲԸԲԱՆ

Վ Ե Ր Ջ

[25] «Առեասարակ՝ ոչ առ այլ ինչ գովեն մարդիկ րայց զի եւ ինկեանք գովեսցին»
 ասե ոմն ի փրանսցի իմաստասիրաց, եւ այս պայմանադրեալ փառաբան գրական աս-
 եանս յանսխելի յազգս ո՛չ ծանրաբարոյս:

[26] «Հեղինակ ոք ընդմիայր խնդրե երկօքն զարմանալի շինեչ ամենեցուն. անմիտք եւ
 յիմարք երբեմն զարմանան արդեօք, այլ նոքա միշտ անմիտք եւ յիմար են: Իսկ հան-
 ձարեղին՝ ինքնին ունին միշտ յինկեանս գտնուանս ամենայն ճշմարտութեանց եւ
 ամենայն իմաստից. այսու իսկ ոչ խիտքնոր շինելով յայս նոցա՝ ոչ այնքան զար-
 մանան նոքա որքան ճիշտայեւ զուարճացեալ հաճին եւեթ»: Այսպէս խելամեհ Լա
 Պրիւիէր, եւ մեզ չմնայ ինչ յաւելուի՝ ի վախճանի աստ Ա. գրոցն Պուալոյի ֆերո-
 դականիին Բան գայն՝ քե աւանդելով նորա յայտ միակ գլխի զամենայն գլխաւոր
 սկզբունս եւ պատուէրս բանաստեղծութեան եւ տաղաչափութեան՝ զմանրամասունսն
 եւ զայլ կցորդ պարագայս, մանաւանդ փրանսական պայմանաւոր բանահիշատութեան,
 Տայ շիտ նա ինքն ի յաջորդ երեան գլուխսն, որ են իբրեւ մեկնութիւնք եւ յարա-
 տութիւնք այս գլխաւորի:

Աղայեմք զբանասիր բառական համարեչ վասն մեր՝ գլխաւորաւ գլխաւորեչ մեզ
 առայժմ զայս մեր ձեռնարկ:

Յ. Գ. Մ.

Մասիսի նախորդ քիւով՝ Մերուժան Գարամբան ներկայացուց ետա՝ Տ՝Ա.Լ. Եօի նոր գիրքը։ Անկէ անցաւ եւ ինչ որ ներկայացնելու փափաքով՝ կը հրաւարակեցին հետեւեալ հասուածը, զոր բարգմանած է *Quelques Etapes*ի գրախօսը։

ՀՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՍԵՂՔԸ

— 000000 —

«Ծովուն եզերքն է։

«Ընդարձակ և խոպան սարահարթէն անորոշօրէն միայն կը տեսնուին քաղաքը, հեռուները, և տեղ տեղ ջուրին ակնապարար գիծերը։ Գորշ և կարծր ճախաներէ անցնելով կը հասնինք երեւոյթով գրեթէ խեղճուկ, բայց հարստութիւններ պարունակող շէնքերու խումբի մը։ Սէն-Ժօրժի վանքն է, կառուցուած, — մարդկային կրօնքներու հեգնական յաջորդականութիւն! — ա՛յն միեւնոյն տեղին վրայ, ուր ատենով՝ Տիա-նայի մեհեանը կը բարձրանար։ Կէս-պարտէզի, կէս-դերեզմանատունի նմանող որմածէ մը, և թիւնէլի պէս նրբուղիէ մը անցնելով՝ կը հասնինք զառիվեր պարտէզ մը։

«Անորոշ խառնակութիւն մը պղտիկ մատուռներու, զանգակատուններու, զանազան շիրմներու և ծառերու. նոճիներ, ընկուզնիներ և սօսիներ, որոնց խիտ տերեւուտքը օդին մէջ անթափանց վարագոյր մը կը հիւսէ։ Կանաչութեան այս ուլաօխին մէջ, որ ետեւիս ձգած չորցած սարահարթը աւելի՛ կը հակադդէ, մէկ քանի վանականներ կը ընակին։ Ա՛հ, քաղաքէն և ժխորէն հեռու, ի՛նչ ապահով ապաստանարան և ի՛նչ լուսթիւն աշխարհիս վրայ խոկալու համար, մանաւանդ երբ այդ աշխարհէն բաժնուած է մարդ, տենդոտ գոյութեան մը սկզբնաւորութենէն վերջը։ Քանի մը սանդուխներէ վար իջնելով՝ նեղ ճամբու մը եզերքը, կը հանդիպինք երկաթորժի մը, որուն առջեւ խորխորատ մը կը բացուի. ծառերու թաւ ու հոծ տերեւուտքէն հեռու բոլորովին, ամէնէն սքանչելի տեսարանը կը պարզուի հոն։ Բարձր խարակներէ և կապոյտ ջուրին մէջ ինկած հսկայազանգուած քարերէ բաղկացող կիսաշրջանակ մըն է, baie մը պարզապէս։ Աջ կողմը կը բարձրանայ անհուն, անմատոյց և սեպածեւ ժայռ մը, երկաթէ հսկայական նիզակի պէս ջուրին մէջ մխուած։ Վանքը անոր շուրջը կը գտնուի, իր կանաչութիւններովը, ծովին վրայ դժնդակ կերպով կախուած պարտէզներովը, անվերջանալի, աղուոր ծովին։ Ո՛րքան առանձին կը զգայ մարդ և հեշտանքի, վայելքի ի՛նչ հմայիչ տեղ մը, բաժնելով զքեզ աշխարհէն. ու արդէն մոռացումին պատրանքը կուտան կիսաշրջանակին բարձր և հսկայական գիծերը, մոռացում մը՝ երազելու համար, — թերեւս սիրելու ալ համար։ Մութին մէջ ապրիլ ուղող մարդիկ հոն կը նախընտրեն դալ, հո՛ն աղօթել և ապաշխարհել կ'ուզեն, եթէ

սակայն ապաշխարհութիւնը այնքան կարեւոր բան մըն է անուշ և հեշտապարար այս վայրին մէջ։ Ինչ որ սակայն մասնաւորաբար զայն հրապուրոտ կը դարձնէ, եղերքէն հարիւր մէթը հեռուն կանգնող բարձր ժայռ մըն է։ Փորուած սանդուխներէ կը բարձրացուի մինչեւ գագաթը ուր դարձեալ քարին մէջ փորած են շիրիմ մը և որուն վրայ կանգնած են խաչ մը, հսկայական, տառանդ, անդունդին վրայ։ Վանքին մեծաւորներէն մէկը իր յաւիտենական քունը կը քնանայ հոն։ Բնութեան հրաշալիքներուն խորէն, թաւափափուկ այս ջուրերուն մէջէն գցող, ճառագայթող գերեզմանը հրաշալի է։ Կեանքը կարճեցնող այս սուր գեղեցկութիւնը յամրաբար, անղգալաբար՝ մեղամաղձատութիւն մը կը սպրդեցնէ հոգիին մէջ։

«Բայց ինչ հպարտութեան մեղք։

«Այս վանականը որ կը հանգչի հոն, անտարակոյս բարի և մթաւստուեր կեանքը սիրող մը եղած է։ Ծառերու և ժայռերու ստուերին տակը անցուած այդ գոյութիւնը, անօգուտ աղմուկներէ հեռու, աղօթքներու և խօսուիներու մէջ, գգուած ըլլալու է անուրջներ, որոնք արծաթաղօծ, տարտամ այս ծովուն գիծերէն անդին անցեր են, քանի որ փափաքած է այս տեսակ շիրիմ մը ունենալ։ Ինչ հպարտութիւն սակայն, այդ քարէ գերեզմանը իրեն համար չա՛տ մեծ նկատած չըլլալուն համար։

«Կը հասկնամ երբ Շաթոպրիան ֆրանսական ժայռի մը վրայ թաղած են, աղմկահարոյց, ալեւատան ուկէանոսին դիմացը, որովհետեւ իր դործերը այսօր իսկ դեռ երեւակայութիւնները կը յուզեն, ինչպէս հովը որ «Աթալա»ի անմահ հեղինակին դիտած այս բարդ կոհակները կ'ալեծփէ։ Այս անձանօթ կրօնաւորը, որ ուզած է թաղուիլ այս տեսակ գերեզմանի մը մէջ, որուն կուգան կը զարնուին, կը փշրուին կոհակներուն փրփրերախ, յաւիտենական շշուկները, և որ ճերմկցած է, կատաղութեան նոսրաներուն մէջ շառաչեցուցած ալիքներէն, իր կեանքին համեստութեան տուած է աչքառու, տարօրինակ հերքում մը։ Աւելի պաշտելի տալաւորութիւն մը կը ծորի բնավայրէն և վայրկեան մը կրօնաւորին ներկա կուգայ այս հպարտութեան մեղքին համար, ինչու որ իր գերեզմանին վրայ կանգնուած թեւատարած, լուռ, յամր խաչը, իր անունը չկրեր բնաւ։

Թարգմ.

ՄԵՐՈՒՓԱՆ ՊԱՐԱՄՄԵԱՆ

ԿՈՄՍ Տ՝ԱՌԵՕ

Հ Ո Վ Ը

Պատուհանըս մատակարեց ու անցաւ,
 Հովն հետարձակ աշունին.
 Զարանքնի ինչպէս աղջիկ մը, ինչպէս
 Խաղը՝ կեր մը դրան ետին մոռցըւած՝
 Պատուհանըս մատակարեց ու անցաւ,
 Հովն հետարձակ աշունին:

Իր ետեւէն կը վազել մտ շնչահաս,
 Ու շուարուն եւ յոգնած.
 Ինք խոյս կուտայ իմ գրգանքս, քեւերուն
 Պարսպկողումն է դասարկ.
 Բայց՝ ա՛նառակ՝ կը համարուէ զիս անդուշ
 Բունքս, ճակքս, աշտոյս.
 Բայց՝ ա՛նառակ՝ երկու ձեռքս կը փախչի.
 Մինչ ետեւէն կը վազել մտ շնչահաս,
 Ու շուարուն եւ յոգնած:

Մինչեւ դաշտեր կը վազել հետապինդ,
 Մինչեւ անտա՛նն եւ կ'երթամ.
 Բայց ամենուն կրնայ ընել ինք դարպաս,
 Թուփին, ջուրին, տեղին.
 Ու ընտանիք գիրկը կ'իյնայ. կամ տեսնես
 Ծառին կատարն է քառած:

Մանուկի պէս կը պղլուի երբեմն ա,
 Մայր բուրբերու խանգիւն.
 Եւ երբ զինքը կը կանչել մտ սրդողած՝
 Կը իրենցայ ինք անդին:

Շա՛ւ, ապսակ մը կը զարնէ մերք երեսիս,
 Նոյն վայրկեանին կը փախչի.
 Եւ եւ ի զո՛ւր կ'իյնամ նորէն ետեւէն.
 Մինչեւ դաշտեր կը վազել հետապինդ՝
 Մինչեւ անտա՛նն եւ կ'երթամ...:

Եւ երբ յուսաս կը հեռանամ քիկնադարձ՝
 Կունակես վե՛ր կը մագլի
 Կամ մագերս կ'ուզէ համբել, կամ յանկարծ
 Ուժգին մեղիս կը փարի:

Եւ երբ ցաւոս նորէն ետիս եւ դառնամ՝
 Վաղո՛ւց փախել է արդեւ.
 Ու չորս կողմս կ'աւրջակ կամ վարդեւ
 Կ'առնէ անոր սակաւարիւն շափրակներ...
 Ու, դարձեալ՝ երբ կը հեռանամ քիկնադարձ՝
 Կունակես վեր կը մագլի...:

ԽԱԶԱՏՈՒՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ ՏՕՔԹ. ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻՆ

Յ. Մրմըրեան վերջերս պատկերացուց Պուէտ ինչպիսիք կեանքը փոքրիկ ու սիրուն հատորով մը։ Դիտելի է որ Մասիս միայն գրական խղճմտութիւնը բռնեցաւ այդ գործին գրականականը գրելու։ Կարծէր նետել ակնարկ մը գոնէ անոր վրայ, անգամ մըն ալ գնահատելու համար Մրմըրեանի աշխատութիւնը, որուն մէջ ա՛յնքան գեղեցիկ կերպով վերլուծած է թէ՛ Պուէտին հոգեբանութիւնը և թէ՛ ամբողջ կեանքը։ Պուէտ ինչպէս իր կենսագրութենէն կ'երևայ, բաւական երկար ժամանակ մը Բարիլ մնացած ու տեսող մը փրկափախական կեանք ապրած է։ Այն ատեն Բարիլի սակաւաթիւ Հայերուն մէջ կար նաև Տօքթ. Խորասանճեան, իբրև ուսանող բժշկութեան։ Խորասանճեան երբ իր ընթացքը կ'աւարտէ, ինչպիսիք Միսաքեան նամակով մը զինքը կը շնորհաւորէ ու Eugène Pelletanի Profession de Foi de Dix-Neuvième Siècle անուն աշխատութիւնը նուէր կը զրկէ։ Այդ գիրքը պատահմամբ հնալաճառի մը քով ձեռքս անցաւ, և նկատելով որ մեզի համար կարեւոր անձնաւորութիւններ են Պուէտ ինչպիսիք և Տօքթ. Խորասանճեան, յարմար կը նկատեմ ընդօրինակելով հրատարակութեան տալ իր նամակը, ցուցնելու համար թէ 1859ին գրուած նամակ մը աշխարհաբարի ինչ գեղեցիկ նմոյշ մը կրնայ ըլլալ, մաքուր, կոկիկ, քիչ մը բանաստեղծական և քիչ մըն ալ՝ եթէ կ'ուզէք՝ հոգեբանական, որոնք կը միանան Պուէտ ինչպիսիք գրչին տակ, շնորհաւորելու Բրօք. Խորասանճեանի փայլուն յաղանդը՝ որ օր մը ա՛յնքան նշանաւոր պիտի ըլլար մեր բժշկական դասին մէջ։ Ահաւասիկ այդ նամակը

2 Mars 1907

ԿՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Առ ազնիւ Պ. Մ. Խորասանճեանց, վարդապետ բժշկականութեան,
ուսանողութեան նուիր

7 Յունուարի 1859 Փարիզ.

Ազնիւ եւ սիրելի վարդապետ.

Տասնութիւն տարի կայ որ, իրիկուն մը, մեր երկուքին կենացը մէջ քեզ առաջին անգամ սօսիչի մը տակ վերջալուսոյն մեղմիկ նշոյլներուն դէմ առանձին հանդարտ և մտախոհ նստած վեց տարու խարտիչազեղ մանուկ մը տեսայ։ Հետո հեռուէն բոլորովին գոյնաւոր անձանց մէջէն ոմանք երեկոյին զոյլութեան և փախստական լուսոյն ազդեմամբ ներշնչեալ Սիբիլաներուն փոխուելով, ոտնիւ փախաւ մազերուդ և սպիտակ ձաւափով վրայ հաշիցին և ապագայիդ վրայ գուշակութիւն ըրին։

[Յարգողով]

ՊՈՒՆՏ ԽԱԶԱՏՈՒՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ

ԲՅՈՒՆ ԵՒ ՎԻՇԵՐՈՐ ՄԱՐԿԵԻՆԻ

Բայ և Վիքթոր Մարկիթ կը դողրին ալ մէկտեղ աշխատելէ։ Օրուան խօսքն է ասիկա։ Փանի մը տարի առաջ, երբ որոշեցին իրենց տաղանդները միացնել, անանկ կը կարծուէր, որ իրենց աշխատակցութիւնը տեւական և վերջնական պիտի ըլլար. նոյն իսկ իրենք, կ'ըսէին թէ իրենց անունները անքակտելի կերպով միացած են իրարու։ Պարապ խոստումներ, երբեմն այն տեսակ ամուսնութիւններ կը պատահին, որոնք երջանիկ երեւոյթներով կը սկսին, զէշ վերջաւորութեան մը յանգեալ հաւար, Բոյլ եւ Վիքթոր Մարկիթ անանկ մը վատահեցուցած էին մեզի որ՝ իրենց չափ համբարաշխ գրող շատ քիչ կը գտնուի աշխարհիս վրայ։ Եթէ իրենց սիրտի կապը գոյութիւն ունի, զրական բաժանումներն կատարեալ ամուսնալուծում մըն է։

Անցած իրիկուն, ընթերթէն վերջը, այժմ նիւթին վրայ կը խօսակցէին քանի մը զրագէտներ, եւ բնականաբար, իրբ նմանողութիւն, սկսան ժիւլ և Էտմոն տը Կոնգրուէի յիշատակը արծարծել։ Անոնցմէ մէկը հարցոց։

— Երկուքէն ո՞րը աւելի տաղանդաւոր էր, ժիւլը թէ Էտմոնը։ Ի՞նչ կերպով իրենց նկարագիրները յարմարցուցած էին իրարու։ Իրենց մէջ կատարեալ համաձայնութիւն և բացարձակ միաբանութիւն կը տրկուէր։ Երկուքն ալ միեւնոյն բանը կը զգային, միեւնոյն բանը կը խորհէին։ Զիրենք պէ՞տք է որ նմանցներ պտուղի մը երկու կէսերուն, թէ երկու պտուղներու, որոնք տարբեր համբեր ունին, երախտապարտ պիտի գտնուէմ, եթէ այս կէտերուն վրայ ձեր կարծիքները յայտնէք։

Կոնգրուէներուն ժիր բարեկամը, որուն այս հարցումները ուղղուած էին, ուղեց անմիջապէս պատասխանել։ Ահա թէ ինչ կ'ըսէր անիկա։

— Մինչեւ ժիւլ տը Կոնգրուէի մահը զրեթէ անկարելի եղաւ հասկնալ թէ երկուքէն ո՞րը աւելի գերազանց էր։ Երկու եղբայրները նախանձութեամբ կը պահէին իրենց աշխատակցութեան զաղտնիքը, և երբ

հարկ ըլլար առանձին երեւալ, (եւ այս հանոյքը երբեմն իրարու կը պատճառէին) աւելի իրենց ինքնութեանը վրայ կը պնդէին յօժարակամ, քան թէ իրենց նկարագիրին անհամաձայնութեանը։ Միեւնոյն ընդունակութիւններով օժտուած ըլլալուն և իրարու կատարելապէս նմանելուն համար կը յոխորտային Charles Demaillyն կարգադէր, որ բոլորովին քողարկուած խոստովանութիւն մըն է։ Հոն հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ պիտի գտնէք, ամէնէն առաջ խոստովանութիւնը այն զաղտնի զօրութեան որ կարող կ'ընէ զիրենք՝ հիւանդագին ներուժութեամբ մը՝ դուրսի կեանքէն նիւթեր հաւաքել և անմիջապէս զիրեքու մէջ արտաբայտելու։ Նայուածք մը, ձայնի թրթռացում մը, շարժում մը կը խօսէր իրենց։ Երկնաւորում մը, ձեւ մը, թուղթի զոյն մը, կարասիի տեսք մը՝ կը բաւէր անոնց միեւնոյն ցնցումը պատճառելու։ Շատ վերջը Journalի նախարարին մէջ այդ նմանութեան յանգեցան։ Հոն կը պատմեն որ, իրարու քով աշխատելով, իրենց սովորութեանը համեմատ, և առանձին զրեթով միեւնոյն զլուխը, անանկ կը պատահէր որ իրենց յիշողութեանը առջեւ պատկերանային միեւնոյն զաղափարները և գտնէին միեւնոյն բառերը՝ արտաբայտելու համար այդ զաղափարները։ Զեմ ուղեր կասկածի ենթարկել անոնց անկեղծութիւնը, և յետոյ չեմ ուղեր մտածել թէ, արուեստագործութեան զէմ կասկած մը եւ զրական նոր երեւոյթ մը իրականացնելու հանոյքը կը մտցնեն իրենց երկուքին հանդիտութիւնը հաստատող այս քիչ մը տղայական մտային վիճակին մէջ։ Եթէ երբեք անկեղծ եղան, չարաչափ կերպով խաբած են զիրար։ Կը բաւէ միայն Էտմոն տը Կոնգրուէի անձնական հեղինակութիւնները բաղդատել, որոնց մէջ յստակօրէն կ'երեւայ թէ՛ ի՞նչ տարբերութիւն կայ իր և ժիւլ տը Կոնգրուէի գործերուն, մէջ, թէ ի՞նչ բան կը պակսի և ինչ բան աւելի է։ Այն ատեն ինքզինքը կը գտնէ երկու տարբեր բայց ոչ հակառակ խառնուածքներու զէմ, եւ երբ այդ բաղդատութեան քով բերուին այն քանի մը տողերը, զորս Էտմոն տը Կոնգրուէի գրած է իր եղբորը առջին վաշայաջորդ օրը, և որուն անկեղծութիւնը տարակոյտ չվերցնէր, այն ատեն մեկին կերպով կը պարզուի իմա-

ցական կեանքը այս գրական եղբայրակցութեան ժիւլ զուարթ, միտքը պայծառ, տրամաբան և հեղեղական էր. իսկ Էտմոն աւելի մեկամաղձոտ և խորհող, ժիւլ ճշգրտօրէն կը բացատրէ իր երեւակայական կարողութիւնը. Էտմոն կը գերազանցէր իր եղբայրը՝ գննելու, ծանօթագրելու և կենդանի իրականութիւններ պատկերացնելու մէջ: Ժիւլ տպաւորութեան մը տակ գտնուելուն պէս, կ'աշխատէր զայն գեղեցկացնել, զայն անօրինակ դրուագումներով կերպարփոխել, բայց միեւնոյն ատեն անոր հմայք մը կուտար: Էտմոն կը ջանար ընդհակառակը կրած տպաւորութիւնները պարզօրէն բայց կատարեալ ճշգրտամանութեամբ նկարագրել: Մէկը արուեստագէտ էր, բառին բուն իմաստովը, միւսը հաւատարաւ կշռող և բոլորովին գիտունի գատողութիւն մը ունէր: Տղայութենէ ի վեր, այս հիմնական տարբերութիւնները որոշ էին արդէն. ժիւլ գրական հրապարակը իշաւ հինգ արորուածով ոտանաւոր թատերական հեղինակութեամբ մը, որ բարեբախտաբար չներկայացուեցաւ. Էտմոնին առաջին գործը քաղուածոյ ծանրատաղտուկ ուսումնասիրութիւն մը եղաւ, Châteaux de la France au Moyen Age անունով: Ժիւլ աւելի հրաւառ, բունը և ակործակը կը կորսնցնէր երազին անձնատուր, մինչեւ որ զիրքը աւարտէր Էտմոն աւելի ուրիշ բաներու վրայ կը խորհէր: Ասինքն անդին կ'իյնար, կը հաւաքէր, կը գնէր, իր brie-à-bracը կը ճոխացնէր և զայն կը դասաւորէր ինք վարակուած չէր այն գորաւոր տննողէն՝ որ կը հրդեհուէր ժիւլի երակներուն մէջ, հիւանդ ձգելով զայն անյաշողութեան մը յաջորդ օրը և նոյն իսկ իր մահուան պատճառ ըլլալով: Անանկ կ'ըսէն որ՝ ժիւլի մահը առաջ եկած էր Madame Gervaisaisի անյաշողութենէն: Լրագիրի մէջ իրեն դէմ չարամտօրէն գրուած յօդուած մը զինքը անմիջապէս կը զայրացնէր և կը յուսահատեցնէր: Էտմոն աւելի փիլիսոփայօրէն կը խորհէր. իր սրտնեղութիւնը՝ չղազրգոտութենէն անդին չէր անցնէր: Ոսանկ նկարագիրի մը տէր ըլլալուն համար էր որ մինչեւ եօթնասուն երկու տարեկանին մէջ իր առողջութիւնը պահեց: Այդքան երկար չպիտի ապրէր, եթէ կարեւորութիւն ընծայէր մամուլին յարձակումներուն: Աստուած միայն զիտէր թէ քիչ զնդասեղի

հարուածներ չէր որ կը ստանար: Այս երկու նկարագիրները հաղորդակցութեան մէջ դրէր: Ի՞նչ առաջ պիտի գայ: Իրարու վնասելէ աւելի, պիտի համակշռեն զիրար: Եթէ Ժիւլ աւանձին մնար, բեղմնաւոր պիտի ըլլար և ժամանակին ներշնչութիւն համեմատ պիտի իյնար վիպական աւելորդաբանութիւններու կամ արուեստական իրապաշտութեան մը հնարքներուն մէջ. Էտմոն առանց իր եղբորը բարեբար ազդեցութեանը, չոր, նուազ երկարաշունչ և ոճին մէջ շատ տկար պիտի ըլլար, պիտի չգիտնար պէտք եղածին պէս հագուեցնել իր գաղափարները: Բայց երկուքը մէկտեղ զալով՝ Ժիւլ օդին և կապոյտին մէջ կը բարձրանար, Էտմոն, վար բացառապէս վերլուծութիւն կ'իշխէր, անանկ որ կէս ճամբան կը կենային և ազդեցիկ մատնեւուն մէջէն կը ծնէր ներդաշնակ, երաժշտական գրականութիւններ, իրենց պատմական զիրքերուն մէջ, այս կրկնակ ջանքը ակներեւ է: Այն որ դիւանածուղմերը կը պրպտէր և տանուածէրորդ դարու նամակները և գրական յիշատակարանները կը նօթագրէր, միեւնոյնը չէր որ կ'ուրուագէր այնքան փափուկ և նուրբ գրիչովը՝ կիսաշխարհիկի մը անգործութիւնները և մետաքսի ֆրոնտոնները, սայօնի հաճոյալի ասուլիսները: Այդ հմայիչ հատորներուն մէջ, գիտունի մը և բանաստեղծի մը զոյգ գործունէութիւնը կ'երեւար, առաջինը որ դուրսէրը կ'երթար, աշխատասէր մեղուի մը պէս քաղելու այն նրբին հիւծերը, որոնցմով երկրորդը մեղքը կը պատրաստէր: Այս է ամբողջ զաղտնիքը՝ Կոնգուէներու աշխատակցութեան, եթէ չեմ սխալիր: Մարկրիթ և Կոնգուէ եղբայրներուն պարագաները չե՞ն նմանիր իրարու: Ոչ անշուշտ, քանի որ երկար տարիներու կանոնաւոր փորձէ մը ետքը՝ երկուքն ալ իրենց գրական ինքնիշխանութիւնը կը վերստանան նորէն: Անանկ կ'ըսեն թէ, Վիգոր Մարկրիթ քաղաքական ասպարէզին մէջ պիտի մտնայ, իսկ Բօլ Մարկրիթ բոլորովին գրականութեան պիտի նուիրուի: Հասկցան անոնք որ՝ իրենց սէրը անաղարտ՝ պահելու համար պէտք էին բաժնուիլ: Միտքի և խոհականութեան մեծ ապացոյց. մըն է աս: Թարգմ. Ն. Ե.

ԼԸ ՊՕՆՈՍ ՔՐԻՋԱԼ

ՄՍԻՐԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԵՒ ԻՐ ԱՆՃՐԿԱԾ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐ

Խեղճ Պրն. Յակոբիկ (Տէր-Յակոբեան), կը գրեւակէ՞ր որ այսչափ անյաող վախճան մը պիտի ունենայ իր փառաբանութիւնը և այսչափ խղճալի շուարումներու պիտի մատնուի: Իբր Թէ Մսրեանի կացութեան դառնութիւնը բաւական չըլլար՝ ի՞նք ալ խառնեց ինքզինքը անոր ձախողութիւն: Անգամ մը ոտք դրած տիղմին մէջ, չկրնար դուրս ելլել, ու կը թալթալի, կը տուայտի, կը չարչարուի՝ զոհուելով բարեկամի մը սիրուն: Կացութիւնը դժոյզակ է ու զուժի արժանի: Կը կարեկցինք իրեն: Դիմակաւորուեցաւ. — չեղաւ. կեղծիքի ձորձը հազաւ. — յուսախար եղաւ: Շրջազգեստներու և քղանցքներու պլլուեցաւ. — մոլորեցաւ. իր ինքնութիւնը ուրացաւ՝ ստանձնած դատին առժամ ամօթէն ազդուած. — ա՛յ ալ չփրկեց զինքը: Ու հիմա, իր փրկութիւնը կը փնտռէ, խեղածիւրելուն, կեղծելուն, ստելուն ու անպարտութեան մէջ, զոր աղէկ կը վայելեցնէ: Բարի վայելում Մէկ նիւթէն միւսը կ'ոտոտուէ, կը թռչտի ոտէն-ոտ, ու չը՝ գտնէր իր անհաստատ ոտքերուն յարմար ծառ մը՝ որուն կառչի և չգայթի: Ի՛նչ էր, ուրե՛ր ինկաւ: Խեղճ կը հաստատէ իր վերջին գրութեանը, ուր իր ամբողջ ուժը տուեր է հայհոյանքին, անպարտութեան ու խեղածիւրութեան: Երբ քառանկրու շեղանկոյտ մը ժողվեր է նորէն, մամիկի մը արժանի խղճմտանքով, ուր ոչինչ կ'ըսէ, և ուր կը ճառէ նիւթէն հիմնովին դուրս հարցերու վրայ: Ա՞յ պիտի ըլլար իր գործը: Ա՞յ պիտի ըլլար իր վարձքը: Հասկցուեցա՛ւ. ա՛լ իր կարողութեան չափը և փաստաբանութեան բնոյթը ճշդութեամբ: Պէ՛տք է թողուլ որ իր ձախողութիւններուն զափնիւններուն վրայ հանգչեցնէ իր մտացնոր զրուիւն: Իր մոլորանքին ցաւը իրեն կը բաւէ:

Աստուած շնորհք տայ:

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ

ՊՐՆ. ՊԱՐՈՅՐ ՔԷՋԵԱՆ-ԻՆ

Կը ձեռնենք որ՝ շեղուական մեր հանրահոյակ նաշակին արժանի դասը ստանալէն ի վեր Մասիսի մէջ, չե՛ք կրցեր

հանգիստ ընել, և զախարհական պատանձումի մը ստորած ցաւը վերջովիջ փերվաւրը պատաններ է մեզի՝ Նանգեկի գիրքին վրայ. խօսած «սեւեւ» երկու խօսք ալ — ուրիշ՝ ուր — Մասիսի հասցեկէն զրտրելու, երազելու հոն «շեղուական քերտ. քիւններ» տեսնել: Կը հրաշխեմք մեզ, ցոյց տալ, մեր նշմարել զստանցած այդ «շեղուական քերտ. քիւններ», ինչպէս շեղուական այն տեսակ աննաշակութիւններ ու անհերքութիւններ՝ որոնց նուիրագործուած մքերքը ըլլալնիդ, պատան մը պէտք էր ըլլալ՝ ուրիշ տեղ չփնտռել: Ձեզմէ կ'աւելնա՞յ որ . . .

Այլապէս, արժանաւոր կերպով կը մնաք ան՝ որուն պէտք է ըսել. — Բայի՛, փոքրիկ Պեգատու. ֆայի՛: [1]

[1] Ձե՛ր ներկայութեանը՝ դժուարահաճ ու զովեսի մասին ժրտ մեր հօրը՝ յարգելի յրագրապետին՝ Բիւզանդ եթ. Քեչեանի: Մասիսի մասին համակրական ու գնահատական պատուաբեր յայտարարութեանք ետքը անոր խմբագրին,

— Ա. Ե. Երև, աղէկ է Մասիսը, կը հաւցիւմ կոր

չենք գիտեր քե՛ ալ մեզի ի՛նչ խօսք կ'իյնա: Ձե՞ որ Քեչեան եթ. տանկ մանկ քերտերու չուղեր ու կը զգուշանայ ընել տեսնել յայտարարութիւն մը:

ՄԵՐ ՆՈՒԷՐ ԱՍԼՊՈՄԵՐ

«Մասիս»ի նուէր «Ալպոմ»ը, պարունակող լուսանկարները 30 հայ գրագէտներու, յատկացուած միայն Մասիսի նոր բաժանորդներուն (տես Թիւ 15) խոստացած էինք զրոկել մարտի վերջը: Լուսանկարչական անուկնկալ պարագայ մը՝ տասը օրուան յապաղումի մը կ'ենթարկէ անարտումը «Ալպոմ»ներուն, որով Մասիսի Թիւ 21-ին հետ միայն պիտի կրնան ստանալ զայն բաժանորդներ: Այս պատիկ յապաղումը՝ որ խնդիր մը չէ, անշուշտ՝ լրանալուն՝ սպասողներ անկութեւ պիտի ստանան գեղարուեստական այդ գեղեցիկ աշխատութիւնը, որուն զաղախարը իսկ հմայած է շատեր: Առիթ տալու համար յապաղողներուն մասնակցելու այս պատեհութեան, «Ալպոմ»ը ստանալու ժամանակամիջոցը երկարաձգած ենք մինչեւ ապրիլ 15:

ԹԱՏՐՈՆ

Հանելի նորութեան առիթ մը կը վերապահէր Նախորդ կիրակին Ալիքսանեան և Հօլաս էֆ.ներու առաջնորդութեամբ կազմակերպուած Օսմ. տրամաթիբ նոր Թատերախումբը, իր սկզբնաւորութիւնը ըրաւ, Բերա, Վարիէթէ Թատրոնին մէջ, տիրանալով փայլուն յաջողութեան մը, Թատերախումբին վարիչներէն Ալիքսանեան՝ մէկն է Օսմ. Թատերախումբին ամէնէն կարող ղեկավարներուն, Դերասան մըն է ան՝ որ տէր է ու գիտակից իր խաղացուածքին, և զիսէ ապրիլ այն դերը զոր կը ներկայացնէ. այս խմաստով կատարեալ արուեստագէտ մըն է ան, ամէնէն արժանաւորներէն մէկը՝ որուն փայլուն տաղանդը ա'լ աւելի կը զօրացնէ իր հեղինակութիւնը, իր ընկերակիցները՝ Հօլաս և Տիկին Հէքիմեան, նո'յնպիսի կարող ու գնահատուած դերքեր՝ կ'աւելցնեն փայլը առ խումբին, որ նուիրուած է զեղեցիկ ձեռնարկի մը. — բեմ հանել ժամանակակից ոգիով գրուած Թատերախաղեր, Նորակազմ Թատերախումբը և իր ձեռնարկը՝ մեծապէս արժանի են քաջակերութեան և կիրակիի ցերեկոյթին՝ հանդիսական խումբ բազմութեան մը ներկայութիւնը՝ երաշխաւորութիւն մըն էր Թէ Թատերախումբը հասարակութիւնը ո'րչափ լեցուած է համակիր վերաբերումի և քաջակերութեան ստատուելի զգացումի մը գիտակցութիւնով, Յաջողութիւն:

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ

Երանօթ ուսուցիչ և ՌօտոնԹօի Յով. նանեան Վարժարանին արդի Տնօրէն Միտաք էֆ. Սուրբան դժբախտութիւնը ուն' ցաւ երիտասարդ հասակի մէջ կորսնցնելու իր ամուսինը՝ Տիկին Արուսեակ Սուրբան, որուն երկուշարժի օր Մայր եկեղեցիի, մէջ կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը՝ արժանի հանդիսաւորութիւնով մը՝ կրթութեան աշխատարարի մը՝ իր ամուսինին ընծայելի յարգանքի, Բազմաթիւ յուղարկաւորներ՝ փութացած էին իրենց ցաւակցական զգացումները միացնել զազալին շուրջը Մայր-Վարժարանի Տնօրէն Հայկ էֆ. Խօնասարեան յարգանքի արտա.

յայտութեան մը ի նշան իր պաշտօնակիցին, զեղեցիկ ու օրինակելի մտածումը ունեցած էր իր ուսանողներէն պատգամաւորութիւն մը զրկելու՝ շրջապատելու համար զազալը՝ Դամբանականը խօսեցաւ Տ. Գէորգ Արք. Երէցեան՝ վեր հանելով հանգուցեալ տիկնոջ ձիրքերը՝ իբր մայր, իբր ամուսին և կնոջական տիպար զյացուցներու Յուղարկաւորութեան աւարտումին՝ զազալը դրուելով մեռելախաղով մէջ, փոխադրուեցաւ Պալլզլի Ազգ. Գերեզմանատունը, ուր ընտանեկան դամբանին մէջ ամփոփուեցաւ մարմինը հանգուցեալ տիպար տիկնոջ, որ մանկատի զաւակ մը կ'որբացնէ, Զարեհ, Մեր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք այս զաւան կորուստին առիթով՝ Սուրբան էֆ.ի և պարագաներուն:

★ Սասցանի Նոր Քերականութիւն աշխատարարներ Եճդ հրատարակութիւն Դարեան Դորձակաշարեան, դասագիրք Նախալրորութեան Միջին Ընթացի, որ շահեկան է նաեւ իր ֆերականական զարտնչութիւններով: Նոր Քերականութիւնը կը խսացնէ իր մէջ աշխատած գործի մը առաւելութիւններ, ընթրուած եւ նպասակաշարեալ հրահանգներով: — Սասցանի Ընդհանրական Վեր. Յովնանեան Գրիգորեանի հեղինակած հայաստ. քուրճերէն «Բիշալը» Պիւ Էօմը՝ անուանով կ'ընտարական հաստը, իր հօրը՝ Վեր. Դարա Գրիգոր Յարութիւնեանի կեանքին վրայ, Մասքեռեան խնամուած Տպագրութեամբ: ԺԻ. Դուրիւնեալ մէջ հեղինակը կը պատկերացնէ կեանքը եւ ֆարգական գործը նիւթին առարկայ դիմֆին:

★ Կարիւնէն ֆաշուած հեռագիր մը շարքում գովեց մահը Սանասարեան Վարժարանի վերաշէնուշ Գրիգոր Էֆ. Զաֆարեանի, որ կը քառապէր ընտրի հիւանդութիւն: Զաֆարեան Էֆ. ընկի Սասարագրացի եր եւ Կաշ, Լիւեի ամէնէն փայլուն ընթացաւարտներէն: Յուղարկաւորութիւնը հանդիսաւոր կերպով կատարուած է սեղիմ մէջ:

★ Հաճոյով կը շնեմք րե՛ Իզմիրի առաջնորդ եւ մեր աշխատակից Տ. Եղիշե Եպիսկ. Դուրեան՝ որ սկստութեան պատճառով անկողինի կը ծառայէր՝ ապաֆիներ է:

Հիմնադիր. Կ. Ս. ԽԻԹԻՒՃԵԱՆ: ԱՐՏՈՒՄՏԵՐ. ՏՕԻԹ. Ե. ՄՕՍԻՍ: Տպագր. ՍԱԻԱՆԵԱՆ

ժուհիութեան տապալէզին (մէջ) : Իրենց առջեւ երկնցող այս հեռա-
նկարներուն նախընտրութեամբ մը՝ սէր կուտան... երկուքէն մէկուն :

Յովսէփ Վարդանեան

Զ: Հարցում. Դիւիսը թեւեռնուդ մեջ ե, շրթունքնիդ այսերուն
մօս, պիտի հաւքուրեք յձգեք. Ի՞նչ կ'ընեք: (Պատասխանները կ'ընդուն-
ուին միմեկու չորեքարթի իրիկուն: Նուէր՝ ամերիկեան ժամացոյց մը):

Եգիպտոսի և չրջակայքի մեր գործակալն է Տիար Մ. Եարճանեան,
որուն կրնան գիմել՝ բաժանորդագրուելու և վճարումները յանձնելու
համար: — Իսկ Խարբերդի մեր գործակալն է Տիար Յարութիւն Շէքէր-
ճեան, որուն միջոցով կրնան բաժանորդագրուիլ Մասիսի, յանձնելով
բաժանորդագրիները:

ԱՄԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Ձեր բաժանորդագիրը. — Տեսարձ
Վսեմ. Գարրիէլ Նորատունկեան, Նշան Թօգաթլեան, Յակոբ Տայլէր-
եան, Բրօֆ. Վ. Յակոբեան, Յակոբ Պոյաճեան, Կարապետ Տէօլլէթեան,
Ղազարեան Եղարք, Վահան Քիւրքճեան, Մամա Աշճեան, Վահան
Տապաղեան, Դաւուտ պէյ Կիւպէնկեան, Զաքար Մուրադեան,
Երուանդ Դէորդեան, Միսաք Թաթարեան, Միհրան Սուճեան, Բրոֆ.
Կարապետ Սողիկեան, Կիրակոս Քեանկէճեան, Մարտիրոս Արայճեան,
Արշակ Պալքճեան, Յակոբիկ Էօղեան, Միհրան Գասարճեան:

ԱՐԵՒԵԼՔ

Օրաթերթ աղբալին, գրական և քաղաքա-
կան: — Բաժանորդագրութիւն՝ տարեկան՝
կ. Պոլսոյ համար 80 զրդ. գաւառներու համար 108 զրդ. և օտար եր-
կիրներու համար 35 ֆր: Հասցէ՝ Ղալաթիա, Բամանոս փողոց: ԱՐԵՒԵԼՔ
հրապարակ կ'ելլէ ամէն օր, կէս օրին, խնամեալ բովանդակութեամբ,
ընտիր յօդուածներով, թարմ լուրերով ու նորագոյն տեղեկութիւններովը

ԼՈՅՍԻ ԵՐԵՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Մէկը՝ որ երկար տուն տառապելէ ետքը ախպի ցաւով՝ զայն
քաշել կուտայ ճարտար ատամնորոյժի մը, կամ տրհատական նուրը
միջոցներով լեյնել կուտայ ախպան, կամ գռռօնի մէջ առնել կուտայ,
ա՛լ անգամ մըն ալ երեսը չտեսնելով ցաւին: Խնդիր է սակայն միշտ՝
լա՛ւ, ճարտար ու արուեստին զազանիքներուն գիտակ ատամնաբոյժ մը
գտնել: Այս նպատակին համար առանց վարանելու և գո՛հ մնալու մեծ
ապահովութեամբ պէտք է զիմել հանրածանօթ ատամնաբոյժ Խաչիկ
էֆ. Ժամկոչեանի, որուն համբաւը և կարողութիւնը վաւերացուած է
ամէնէն: Դիմել Պահէ-Գարու:

ՊԱԼՔԱՆ

ԱՌՈՆՋԱՇՆՈՐԶԵՈՒ ԱՊՈՂՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագլուխ և պահեստ ձրանք 9,500,000

Վերապահովագրական

դրամագլուխ և պահեստ » 142,740,00

ՊԱԼՔԱՆ Ընկերությունը կապահովագրէ հրդեհի դէմ ամէն տեսակ կահ կորասի ենն, և Պոլսոյ և Թուրքիոյ զխաւոր քաղաքներուն մէջ շատ ղիւրամատչելի պայմաններով. իսկ իր միւս երկրորդ ճիւղը անմրցելի գիներով և պայմաններով օժտուած է. կը կատարէ խաւն ապահովագրութիւն, ընտանեկան, մանուկներու, ևն. ևն.:

Ընդհանուր գործակալ Թուրքիոյ ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ

Ղալաթիա Տէօյքէ Սրիէնկ Պանքր կից, Սրմասուն Խան.

(2)

Հանդուցեալ Կարապետ էֆ. Ի թիւհանի թարգմանած հետեւեալ հետաքրքրական գիրքերը կը ծախուին բոլոր հայ գրավաճառներու քով. Կեդրոնատեղի Աշհան գրատուն:

Ընտանեկան Դաղանքներ 3 հատոր

15 զրշ.

Արուարձանին Տղան 3 հատոր

15 զրշ.

Հանրակառքին Ոճիրը

5 զրշ.

Ամուսնութիւնք Բարիգու

5 զրշ.

Բաղաքական Տնտեսութիւն. Ժօղէֆ Կառնիէ

5 զրշ.

Գ. ԶՈՐԵԱՆ ԵՒ Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Դաւառացիներուն. — Եթէ կը վաճառքիք որ տեսնուին Ձեր առեւտրական, կալուածական ևն. ևն. գործերը՝ փորձառու և վստահելի գործակատարի մը միջոցաւ, առիթուն օգտուելով գիմնեք վերոյիշեալ հասցէին «Կ Պոլիս Էթէքէ Կառ խան» ուր կը կատարուին ամէն կարգի վաճառքներու ինչպէս նաեւ կալուածներու գնման կամ վաճառման յանձնարարութիւններ, ճշդապահութեամբ, փոխկտուցեալք: Յաճախորդներու հաշուէն միանգամայն կը գնուին (ներածութիւն) եւրոպական վաճառքներ, պատկանեալ նաւահանգիստը յանձնելի փոխարժէքով, ու կը վաճառուին (տրտածութիւն) տեղական բերքեր՝ իր տեղը կամ այլուր յանձնելի պայմաններով: Խիստ ղիւրամատչելի պայմաններ: Ընդարձակ տեղեկութեանց համար գիմնել վերելի հասցէին:

Ք Օ Պ Ր Ա.

Կենցաղագլխութեան էական պահանջներէն մէկն է կոշիկները ներկիւսած պատիւ միշտ, ոչ թէ փողոցը ներկիկ տալով զանաւ. այլ տունէն զտրա ելած առն իսկ՝ նախապէս անձամբ կամ սպասուհիին միջոցով ներկիկ տալով: Այս նպատակին համար ամբողջ աշխարհի մէջ լատաբոյնը հաշակուած ներկն է՝ ՔՕՊՐԱՆ, զոր կարելի է գտնել ամէն տեղ:

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ

ԲԵՐԱ, ԹԱԳՍԻՄ ՓՈԴՈՅ, ԹԻԻ 12

Ամէն տեղակ հերքին հիւանդութիւններէ զատ, մասնադիր տարաբար և երկար տարիներէ ի վեր կը դարձանէ ստամոքսի, աղիքներու, միզային ճամբաներու հիւանդութիւնները, ջղային տկարութիւնները, հին և նոր գաղիական ակտները: Այս վերջին ակտները՝ առանց ստամոքսի խանգարման և նորագոյն մեթոտներով կը բուժէ կարճ միջոցի մէջ: Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր կէս օրէ վերջը: Զորեքշաբթի օրերը միայն ձրի: (8-10)

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ և անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեղակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց և տաղտուկի աղբիւր մըն է:

Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՝

ՍԻՆԿԵՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱՆԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

Ձեռքի, Դոսֆի ու ոսֆի եւ ձեռքի միանգամայն մեքենաներ կը գտնուին:

մեքենան լաւագոյնն է՝ այս մեքենան ամէնէն աւելի կատարելագործուածը, հաստատունը և զիւրադործածելին ըլլալուն՝ բոլանդակ աշխարհի մէջ՝ ամէն ոք Սինկերի մեքենաները կը գնէ:

Սինկերի մեքենաները կը ծախուին մի միայն Սինկեր Ընկերութեան վաճառատուններուն մէջ՝

ՇԱՐԱՐԱՆԻ ԿԱՆ ՄԱՍԻՍ

ԿԱԼԱԹԱ

1. Մեծ փողոց, Պոն Մառչէի դէմ, 343 և 343.

ԲԵՐԱ

2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ,

ՊԱԼԻՍ

1. Սինկեր խան, Թիւնէլին ետեւը.

ՍԿԻՐՏԱԲ

2. Դարաքէօյ, Թրամիլէյին կայարանին դէմ.

1. Սուլթան Համամ.

2. Սուլթան Պէյազիտ, Թրամիլէյի կայարանին դէմ. 13.

Զարչը Պոյու, Թ. 120.

Դասերը եւ նորոգութիւնները ձրի.

Կատարեալ երաշխաւորութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառներու բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Սինկերի Ընկերութեան կեղծ. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թիւ. 343 և 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւղօղլուի տունը:

ՄԱՍԻՍԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Պոլիսի և զաւառներու համար տարեկան

60 դր20:

Արտասահմանի

» »

15 ֆրանք:

Թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ:

Բաժանորդները իրաւունք ունին առանալու մեր պարգևները,
միշտ ձրիաբար, թղթատարութեան ծախքն ալ մեր վրայ:

Մասիսի բաժանորդագրութիւնը բացարձակապէս կտնտեսի է:

Զհրատարակուած ձեռագիրները կտ չեն դարձուիր:

Նամակ կամ որ և է գրութիւն ուղղիւ առ

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԽՍԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՄԱՍԻՍ»Ի

Գուրաուելու խան, քիւ 7, Կալաթա, Կ. ՊՈԼԻՍ

در علم غلطه قورشونلی خاندنہ نومرو ۷ «ماسيسى» غرضسى اداره خاندنہ

Rédaction de la Revue «MASSIS»

Nº. 7, Courchounlou Han, Galata.
CONSTANTINOPLE

ԿԻՆԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ՄԱՍՍԻՍԻՆ ԿԱՐՇԻՔՆԵՐԸ

Այս անգամ պատահածներու ամփոփումը մը կը ներկայանայ Ենովք Արմէն: Այս զիւնով չէ՛ որ պիտի հաստատէր առ նմանութիւնը թէ իր գրագրասի, Դեմախոյի կորուզութիւններուն կը միացնէ վիպագի սողանքը:

Կինը բացի իր գրական արժէքէն, սպազբախան տեսլիկով ալ ունագրու նորութիւններ կը պարունակէ: Հասակաւոր ու սիրուն հասար մըն է, որ փափաք կը ներշնչէ մէկ ծայրէն միւսը կարգալու:

Ենովք Արմէն (Կինը ին մէջ) կ'զգուածնայ այն միտ գրականութենէն, կ'զգուածնայ անարեւ մեծ սենեակներու վարագոյրներուն ետին դալկացող կեանքէն. իր ուզածը դուրսի կեանքն է, Կեանքը, գլխաւորով. արեւին տակինը, իր յարգ տալագունութեան մէջ իւր նաեւ, իր մօտ փառաբանող մը կայ. Դարդկային ոկզբական վաղնջական բնագոյներուն, զոր երկինք կը հանէ, գլխաւորով մը: Ենովք Արմէն յասարէն sensualiste, զգայական կամ զգայապաշտ է, առանց որ եւ է անսարկեցաւ թեան:

Անուշտ ամէն գրասէր պիտի փափաքի ունենայ Ենովք Արմէնի այս հրատարակութիւնը, Կինը, գրական զեղեցիկ փայել մը բնութիւնելու համար:

Կինը, ներդնակին գրչի այդ առնչնէկ զտակը, նորութիւն մըն է իւր յղացում:

Կինը իր գրական արժանիքին կը միացնէ սպազբախան մը հիմնապէս առ քիսիք ու բոլորովին նոր հասակով, որ կը յասկանէ Կինըին համակրելի ներդնակը:

Երեսասարդ ներդնակը, որուն գրուածները աշխարհ հանդիմ կը կարգացունին օրաքերքերու եւ պարբերական հանդէսներու մէջ, այս անգամ իր մտածումները խաղաղացած է սիրուն ու կոյիկի հասարի մը մէջ, որուն սպազբախանը, բոլորին ազնուութիւնը եւ զեղեցիկ հասակը հանդիմ կը պարզեն ընթերցողին ունենալու անկէ հաս մը: Զերմապէս յանձնարարելի է այս գարշիկ հասարը:

Իր ընդհանուր հանգամանակով Կինը կարգացունելու արժանի զիւր մըն է յաւաքն աշխատութիւններէն հեղինակին:

Գին 5 դրուշ: Կը գտնուի ամէն գրականութի բով: